

Осигуряване на общата подкрепа за личностно развитие – финансиране и принципи

Позиция на Професионална общност за приобщаващо образование относно организацията на общата подкрепа за личностно развитие, заложена в Наредбата за приобщаващо образование и нейното финансиране.

Две години след влизането в сила на Наредбата за приобщаващо образование все още няма ясни правила за организирането на общата подкрепа в детските градини, училищата и центровете за подкрепа на личностното развитие, разпределянето на отговорностите между участниците в процеса на предоставянето на общата подкрепа и финансирането на заложените в наредбата дейности. Притеснително е, че все още приобщаващото образование се възприема предимно като допълнителна подкрепа за деца със специални образователни потребности, а общата подкрепа и нейното организиране, която включва всички деца, изостава като фокус и финансиране.

1. Какво означава общата подкрепа

- **На нивото на системата** общата подкрепа означава координирано прилагане на диференцирани подходи за посрещане на разнообразието от образователни потребности от страна на образователни институции, центрове за подкрепа за личностно развитие, вкл. центрове за специална образователна подкрепа, регионални центрове за подкрепа на процеса на приобщаващо образование, обществения, обсерватории и др.;
- **На нивото на детската градина и училището** общата подкрепа свързва всички услуги, които представляват базисни грижи за физическото, психичното и социалното благополучие, мотивиращи и развиващи интересите дейности;
- **На нивото на общата класна стая** общата подкрепа е насочена към откриване на онези първи прояви на затрудненията пред ученето, научаването и участието на децата, които могат да се преодолеят. Тя е насочена и към ранно откриване на дарбите.

2. Какви форми на обща подкрепа за личностно развитие са предвидени в Закона (чл. 178)

1. Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти;
2. Допълнително обучение по учебни предмети при условията на този закон;
3. Допълнителни модули за деца, които не владеят български език;
4. Допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове;
5. Консултации по учебни предмети;

6. Кариерно ориентиране на учениците;
7. Занимания по интереси;
8. Библиотечно-информационно обслужване;
9. Грижа за здравето;
10. Осигуряване на общезитие;
11. Поощряване с морални и материални награди;
12. Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
13. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;
14. Логопедична работа.

3. Проблемите на директорите и учителите и възможните решения

Проведохме редица допитвания и дискусии, за да разберем какви проблеми срещат директорите и учителите най-често в осигуряването на общата подкрепа и какви решения са възможни.

- **Намирането, наемането и управлението на качествени специалисти**

Ролята на отделните специалисти често е неясна, тъй като не е описана в нормативните документи (с изключение на логопедите). Поради това възниква объркване какви са задачите на отделните помагачи специалисти (психолози, социални работници, училищни медиатори, външни специалисти) в подкрепа на учебната институция и екипа. Директорите наемат специалисти, каквито намерят, на щат, какъвто имат възможност да разкрият. Наетите специалисти, от своя страна, са задължени да извършват дейности, които според тях са им неприсъщи. Учителите и децата най-често не знаят към кого да се обърнат.

Затова смятаме, че е изключително важно ролите и задачите на помагачите специалисти да бъдат **ясно описани в нормативни документи**. Продължава да съществува остра нужда от добри специалисти, особено в малките населени места, което налага и спешното изготвяне на **национална програма за осигуряването на тези специалисти**.

- **Мотивацията на учителите да извършват дейности по обща подкрепа**

Често от учителите се изисква извършването на допълнителни дейности в рамките на работното им време от 8 часа, напр. обхождането на деца в риск от отпадане, консултациите на деца, получили двойки за срока и др. В някои случаи за тези дейности те получават допълнително материално стимулиране, в други – им се вменяват като част от служебните задължения.

Смятаме, че подходящ начин за решение на проблема е да се класифицират дейностите и учителите да получават различно възнаграждение в зависимост от дейностите, които поемат, напр. координирането на екипите за обща и допълнителна подкрепа. Обхождането на децата по домовете да се извършва задължително от социален работник, назначен към образователната институция, а участието на учител в обхождането, да е съобразено с нуждите на конкретната ситуация и да се приема за допълнителна дейност.

- **Качеството на дейностите за обща подкрепа**

Качеството рядко зависи само от контрола, то е следствие и от мотивацията и удовлетвореността на учителя от работата му с децата. Всички наши проучвания показват, че съществува съпротива срещу Наредбата за приобщаващо образование сред онази важна част от учителите, които и досега са предоставяли обща подкрепа в полза на децата. Тя идва от това, че сега трябва да продължат да правят същото, но придружено от практически безсмислена допълнителна документация, която измества фокуса от резултатите от работата с децата към формалното описание на действията.

Смятаме, че качеството на общата подкрепа може да бъде осигурено чрез **намаляване на документацията**, чрез **признание за учителите**, които и досега са били приобщаващи, чрез достъп до **качествени обучения** за педагогическите екипи, чрез насърчаване на училищата и детските градини да създават **пространства за споделяне** и планиране на целенасочени действие за превръщането на педагогическите екипи в **професионални учещи общности**, които взаимно се подкрепят и развиват.

- **Организирането на общата подкрепа**

Наредбата за приобщаващо образование силно ограничава възможностите на училищата и детските градини да осъществяват общата подкрепа по най-ефективния и съобразен със собствените им специфични начин. Тя не осигурява и гъвкавост при избора на подходи за организиране на общата подкрепа.

Смятаме, че на училищата и детските градини трябва да бъде гарантирана **автономност при организирането на общата подкрепа**. Училищата и детските градини трябва самостоятелно и в съответствие със специфичните си нужди да изготвят и предлагат за одобрение **собствени планове за общата подкрепа**, например като дали ще имат координатор за приобщаващо образование или координационен екип, дали работата по координацията ще се заплаща допълнително или ще бъде част от основните задължения и др.

Често в рамките на процеса на обща подкрепа става ясно, че детето и семейството се нуждаят от подкрепа от специалисти извън учебното заведение. На местно ниво съществуват услуги в общността, с които училището или

детската градина могат да се свържат и насочат детето или детето и семейството. Най-често обаче те не знаят как да потърсят съдействие и къде да насочат детето, а понякога дори не са наясно, че трябва и могат да направят това.

Затова смятаме, че Министерство на образованието следва да излезе с допълнителни указания как различните институции си взаимодействат при случай на дете в риск и какви са стъпките в това взаимодействие.

4. Финансирането на общата подкрепа.

Поради основополагащата роля на общата подкрепа за предоставяне на качествено приобщаващо образование, настойчиво поставяме въпроса за финансирането на дейностите, предвидени в ДОС за приобщаващо образование. Професионална общност за приобщаващо образование настоява да бъде заложен **допълнителен компонент за обща подкрепа** в ДОС за финансиране на институциите в системата на предучилищното и училищното образование като целево финансиране на политиките и дейностите, които училищата и детските градини разработват и изпълняват за осигуряване на общата подкрепа. Средствата за обща подкрепа **не трябва да зависят от броя на децата на допълнителна подкрепа**. Те трябва да се отпускат според съответните разходни стандарти, но **независимо от общия брой на децата и учениците** в една детска градина или училище. Всички ученици имат нужда от обща подкрепа, колкото и да е малко тяхното учебно заведение.

Насърчаване на училищата и детските градини, които полагат допълнителни усилия и развиват приобщаващи визия и политика. Целта на новия Закон за училищното и предучилищното образование и на Наредбата за приобщаващо образование е да гарантира приобщаваща среда в детските градини и училищата. Същевременно, има училища и детски градини, които дългогодишно и осъзнато работят в тази посока и имат готовност и желание да допринасят за развитието на приобщаващото образование отвъд разписаните в закона политики и дейности. За да насърчим училищата и детските градини, в чиято визия приобщаването има водеща роля, предлагаме следните мерки:

- Министерство на образованието да стартира **национална програма „Иновативни подходи в развитието на приобщаващото образование“**, към която училищата да кандидатстват за финансиране отвъд допълнителния компонент за обща подкрепа;
- Министерство на образованието да стимулира публикуването на **работещите практики и политики за приобщаващо училищно управление** на онлайн платформата си за споделяне на добри практики. Да се признават авторските права на училищата и детските градини и те да получават за тях финансиране със задна дата. Най-напредналите да бъдат със статут на академии и да имат право да обучават и супервизират.

ПО за ПО

професионална общност за приобщаващо образование

Убедени сме, че с прилагането на мерки, които мотивират училищата и детските градини да се развиват като приобщаващи, приобщаващото образование ще получи ефективно и устойчиво развитие. Допълнителните финансови стимули не само ще насърчат училищата и детските градини, но и ще бъдат инвестиция в разработването на ново авторско знание в сферата на приобщаващото образование.